

MÚLT – JELEN – JÖVŐ (VOLT – VAN – LESZ)

Sáros László György DLA

10

Régvolt ifjúkorom botrányköve az idő. Na, nem a dátumokra gondolok, bár azzal is voltak, s vannak mindenféle gondjaim, így már akkor tudtam, hogy krónikásnak sem felelnék meg, nemhogy történészeknek. Persze, ezért sosem is akartam. Mármint azzá lenni. Mint tette azt néhai Gerle János. Szóval nem ez volt a bajom. Hanem az, hogy hol van? Lehet persze ezen a kérdésen értetlenkedni, de ne. Segítetek.

A kérdésem arra vonatkozik, hogy helyileg hol van? Mármint az idő. Mert ahhoz, hogy keresni tudjam, legalább azt kellett tudnom, hogy mindezt merre tegyem. Mert persze az is megkérdőjelezhető, hogy mi értelme van ezeket a helyet összekapcsolni? Talán csak az, hogy nekem a hely is komoly kapaszkodó.

Amikor először jártam Prágában az ortodox zsidó temetőben, ahol is persze fényképeztem mindaddig, míg a filmjeim

el nem fogytak (bizony ám, mert ez akkor még filmre ment), pedig akkorra már Kálmán Pistáék is otthagytak. Elmentek megmelegedni a maró hideg elől egy kocsmába. Egyszer csak rám szólt valaki, pedig én akkor már azt hittem, egyedül vagyok, hogy miféle magatartás az, ahogy én ott „közlekedem”? Merthogy nem bánt-e, amiért én ott halottakon járkálok? Nem vagyok én annyira slágfertig, hogy rávághattam volna, képtelenség, amit a szememre hány, hiszen ott nyolc méter mélyen, avagy magasan (na, ki-ki döntse el, melyik számára a képszerűbb) sírok vannak. Mert azt is az idő hozta. Rakva egymásra, csak az epitaphokat őrző köveket hozták mindig följebb, mert ugyan kellett a hely, de az emlék is.

Minő egybeesés, úgy harminc éve, hogy megtervezhettem az egi Flóra Szállót. Na, ekkor ütött be a válasz. A múlt lent van. Alattunk. Persze nem azért, mert mi

„felülmúltuk”, hanem azért, mert okszerűen oda került. Nem akarok nagyképű lenni, de mint Prágában, mi azon járunk. Néha magabiztosan, néha kétségekkel, gyötrelmekkel megpakolva. Néha meg büszkén. Vagy szerényen. Ismerjük a kérdést: „*Uraságod mire olyan szerény?*”. Hát pontosan erre. Hogy állhatunk azon, amit az idő hozott, s adott nekünk. Na, ez a Múlt, avagy a Volt.

És akkor? És akkor vagyunk mi itt, most éppen harmincévesen (szép is lenne), de ünnepelve. A jelenben. Tisztelettel felhívom mindenki figyelmét, hogy enél nincs jelenebb. Itt kell helyállnunk. Azon, amink van. A múltunkon. Van, aki ezt felismeri, van, aki nem. De még jobb, ha látja. (És itt nem a „halottlátókra” gondolok.) A jelen képesség. A jelen képessége. Képesek vagyunk-e felfogni helyzetünket? Feladatainkat? Urambocsá! küldetésünket?

Vissza Egerbe. Makovecz Benjammal létrehoztam egy négy oszlopon álló tetőt, ami amúgy a ház recepciója volt. Négy hengeren. Négy tükörhengeren. Ami kicsiny, házméretű volt a térben. Ahol is az anamorphosis szerkesztési elvével láthatóvá tettük a múltat. Ami a padlón megjelent. Furcsa, torz formában, ám a tükörkép azt helyre tette. Valódi imaginációvá. Sárkányokként, öslényekként. Az akkori jelen számára. A látók számára. És mi van azokkal, akik erre képtelenek? Akik ezt nem látják? A szemantikai vakkokkal? Semmi. Nincs semmi baj. Nekik ott a múlt padlója, az érinthető történet. Szép, akár színes formában. Ők is társaink. A saját képességeikkel. Na, ez a Jelen. Vagyis ez a Van.

De az idő nem áll meg. Ha vagytok még/ vagyunk még tíz év múlva, meg húsz év múlva, amikor is majd itt (vagy ott) már egészen más áll, újra meg lehet nézni, hogy mindaz működik-e, amit itt elmotyogtam. A Jövő felettünk van. („Haza a magasban?”) A Lesz. Elérhető-e a magasság? Micsoda kérdés? Hát persze. Csak nyújtózkodni kell. Vagy nem. De akkor is elér-

jük. Amikor is megszűnik a Jelen, avagy a Most. De még egy kis időre találkozhatunk azokkal, akik fontosak voltak. Ám idő akkor is lesz. Az idő, ami eldönti helyünket. Mert abban senki ne tévedjen. Nem ő dönti el. Hanem az idő. Ilyen egyszerű. Ilyen hihetetlenül egyszerű. Ilyen botrányosan egyszerű. Na, ezért beszéltem az elején „botránykőről”. Ezért is. Mert aki az időben elvész, az nem csak ott.

Ünnep van. Mi az ünnep? Kedvencem, a Wikipédia, „a szabad enciklopédia” így ír: „Az ünnep fogalmának jelentése: olyan naptári időtartam, amely valamilyen szempontból fontosabb eseménynek, személynek állít emléket, és rendszeresen megünneplik.”

Amikor is megállunk kicsit, gondolván, hogy ezzel az idő is megáll kicsit (de nem), hogy számot adjunk. Például mindazoknak, akik létrehozták ezt a közösséget. Közös-e még ez a „ség”? A szükségszerűség, a rátermettség, a becsületeség, a naprakészség, az egyeneség, a felelősség, az időszerűség, a színeség, a segítőkészség, a képeség?

Mit mondana Makovecz Imre? Boldog lenne? Kicsit. Talán. Arra a mostani megállásunk kurta idejére. A most kezdődő Héttorony fesztiválra. Az abban bejárható helyekre. Az ott fellépőkre. Amúgy meg ezt követően azt hiszem, hogy nem.

Mert van itt is kicsinyeség, irigyesség, esetlenség, dőreség, felelőtlenesség. Mint az életben. Sokáig csak azt hittük, hogy a mások által élt életben.

Csak mi másként indultunk. És ha meg akarunk felelni akkori vállalásainknak, úgy ismételtlen elővehető az önismeret, a belátás, a lehetőségeinkben még mindig meglévő erő. Ha élnénk vele.

Tudom, hogy egy ünnepség végén nem jó ilyeneket hallani. Különösen nem, ha felismerjük benne felelősségünket. Nem fogadkozások kellene. Nem. Erő kell, belátás és – talán a legfontosabb – NEM, a legfontosabb, a megújulás. Mert még mindig lehet. Mert erre, hiszem és vallom, még mindig nincs késő. Mert még itt vagyunk. Mert még tehetünk érte. Mert ez a Jelen. Mert ez a Van.

SPEECH BY LÁSZLÓ GYÖRGY SÁROS DLA

The inaugural speech of architect László György Sáros DLA was delivered at the Pálvölgyi Cave with the occasion of the 30th anniversary of the Kós Károly Egyesülés. Title: Past/Present/Future (There Was/There Is/There Will Be) Just a few thoughts worthy of attention. "The past is down. Beneath us. Not because we outshine it, but because it was always meant to be there. At the risk of sounding conceited, we are treading on the past. Sometimes confidently and at other times burdened by torments. Sometimes with pride. Or modesty. "What are you so modest of?", so goes the joke. Well, this is our answer. We are proud, or modest, of being able to stand on what time has given us. In other words, of our past; the things that were. Here we are, thirty years old (oh, I wish), and celebrating. In the present. I humbly put forward that nothing will be more present than this very moment. This is where we must make our stand. On the things we have. On our past. Some are quick to realize the truth of it, some are not. Even better if they can see it with their eyes. The present is an ability. The ability of being present. Are we capable of understanding our situation? Our duties? God forbid, our mission? Well, this is the Present. This is what there is. The future is above us. ("Homeland Aloft", or "Haza a magasban", as Gyula Illyés put it?) The things that Will Be. Can we reach up that high? Is that even a question? Of course we can. We just need to stretch a bit. Or not. Still, we are going to reach it. The time when the Present, or the Now, will cease to exist. But, for a short time, we will meet those who were important to us. Time will continue to exist. Time is what determines our place. This much should be clear to everybody. It is not us who decide. Time decides. It is as simple as that. So incredibly simple. So outrageously simple."